

miscere iterum, etiam atque etiam. H. Nunquam posset coquus sua jura et condimenta melius confundere. B. Jam tandem facito periculum. H. Dic mihi aliquam sententiam, ut interim discam aliquid. B. *Experientia* (ut vulgo dicitur) *est rerum magistra*. Habes? H. Dicto citius. B. Videlicet jampridem tenebas. H. Quis illud ignorares, quod est adeo vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit melius, ubi scriptura benè desiccata fuerit. B. Quid vis expectare? Jam sicca est plus satis. H. Oh, vide quàm nigra sit. B. Dixine vere? H. Aliquando periculum feceras scilicet. B. Constat igitur, experientiam esse rerum magistràm. H. Quinetiam hinc experimur, ex rerum commixtione bonum fieri temperamentum. B. Jam incipis altius philosophari; itaque discedo. H. Oh. longum sermonem de nihilo! B. Nihil me pœnitent: alioquin inertì otio torpuissemus.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM

LIBER TERTIUS.

CUI INSUNT MAGISTRI COLLOQUIA CUM DISCIPULIS ADMONITIO.

*Hæc pueris ita legenda erunt, ut ex duobus legentibus
unus discipulum, alter præceptorem agat.*

COLL. I.

UNUS EX DISCIPULIS, PRÆCEPTOR.

SALVE, præceptor. P. Salve, per *Jesum Christum*. An surrexerunt omnes? D. Omnes præter parvulos. P. Nunquis ægrotat? D. Nemo: gratia Deo. P. Quid agitur? D. Alii se induunt, alii jam student gnavitè. P. Adestne vobis hypodidascalus? D. Jamdudum. P. Ite igitur precatum; vosque diligentè commendare Dómino Deo per *Jesum Christum* deprecatores nostrum: deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. D. Ita solemus, præceptor. P. Credo equidem: sed, quia ferè somniculosi estis ac negligentes, id-

circo ego vos admoneo sæpiùs. D. Gratiam habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præterea? P. Dic famulo, ut mihi togam adferat.

COLL. II.

LUDIMAGISTER, DISCIPULUS.

ADFUISTINE hodie concioni sacræ? D. Adfui. L. Qui sunt testes? D. Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. L. Sed producendi erunt aliquot. D. Producam, cum jubebis. L. Quis habuit concionem? D. Dóminus N. L. Quotâ horâ incepit? D. Septimâ. L. Unde sumpsit thema? D. Epistolâ Pauli ad Romanos. L. Quoto capite? D. Octavo. L. Adhuc benè respondisti: nunc videamus quid sequatur. Eequid memoriæ mandâsti? D. Nihil, quod referre possim. L. Nihilne? Cogita paulisper, et vide ne turberis; quin esto animo bono. D. Certè, præceptor, nihil possum reminisci. L. Ne verbum quidem? D. Nihil prorsus. L. Hem! verbero! Quid igitur profecisti? D. Nescio; nisi, quod fortassè interim à malis abstinui. L. Istud quidem est aliquid, si modo fieri potuit ut malo omnino abstinueris. D. Abstinui, quoad potui. L. Fac ita esse: non tamen satisfacisti Deo eum scriptum est, *Declina a malo et fac bonum*. Sed dic mihi, quæso, qua gratiâ illuc iveras potissimum? D. Ut aliquid addiscerem. L. Cur id non fecisti? D. Non potui. L. Non potuisti, nebulo? Immò noluisti, aut certè non curasti. D. Cogor fateri. L. Quæ res te cogit? D. Conscientiâ mea, quæ me accusat apud Deum. L. Rectè dicis; utinam ex animo! D. Equidem ex animo dico. L. Ita fieri potest: sed age; quid fuit causæ,

quamobrem nihil memoriæ mandaveris? D. Negligentiâ meâ: non enim diligenter audiebam. L. Quid igitur faciebas? D. Identidem dormiebam. L. Ita soles: sed quid agebas reliquo tempore? D. Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. L. An tu adeo puer es, ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? D. Si attentus essem, possem aliquid proficere. L. Quid igitur meruisti? D. Verbera. L. Meruisti profectò, idque largissimè. D. Ingenue confiteor. L. Verbo tenus, opinor. D. Immo certè ex animo. L. Fortassè: sed interim para te ad plagas accipiendas. D. Ah, magister! ignosce, obsecro! Peccavi, fateor, sed nullâ ex malitiâ. L. Atqui tam supina ita negligentia proximè ad malitiam accedit. D. Non equidem inficior: sed tuam imploro clementiam per *Jesum Christum*. L. Quid igitur facies, si tibi ignovero? D. Faciam officium posthac, ut spero. L. Addendum erat *Deo juvante*: sed id parum curas. D. Immo magister; adjuvante Deo, præstabo posthac officium. L. Age, condono culpam tuis lacrimis; tibi que ea lege ignosco, ut promissi memineris. D. Gratias ago, magister humanissime! L. Eris apud me in maxima gratia, si promissa servaberis. D. Faxit Deus optimus maximus ut possim! L. Faxit precor!

COLL. III

PRÆCEPTOR, FAMULUS, OBSERVATORES.

HEUS! *Martine*. F. Hem! Præsto sum, herè. P. Accerse mihi huc quinque publicos observatores, quos hesterno die in hunc mensem elegi. Nostin? P. Optime; nam egomet aderam. P. Sunt (opinor) in suo quisque auditorio: festina. F. Quamprimùm rediero. O.

Adsumus omnes, præceptor. Quid tibi placet imperare? P. Satis erat jubere: nec enim sum imperator nec magistratus. Ego vos huc accersendos jussi ut vos officii vestri commonefacerem: vos igitur attentis auribus atque animis audite. Non ignoratis, quanto cum timore Dómini hesterno die palam in aula nostra communi vos elegerim. Auspicati sumus à sacris precibus, secuta est admonitio nostra atque exhortatio ad omnem cœtum scholasticum de timore Dómini, deque moribus, qui deceant studiosos in schola quotidie versantes; deinde, non sine optimorum adolescentium testimonio vos elegi quinque, quos ad hoc munus idoneos existimavi: postremo, ventum est ad secundam cum gratiarum actione precationem. Nec igitur putetis ludum fuisse aut jocum, actionem illam in qua nomen Dómini tam studiosè fuerit invocatum: ac licet apud imperitos aut arrogantes, hoc munus et vile et abjectum videatur, vos tamen credite tum honorificum tum sanctum esse vestrum illud ministerium: quod si aliter existimabitis, fieri non potest, ut munere vestro rectè fungamini. Itaque ego vos hortor quantum possum, et per *Jesum Christum* obtestor, ut cum Dei timore atque reverentia diligentiam præstetis in iis omnibus, quæ intelligetis ad officium vestrum pertinere. A vobis igitur absit omnis favor, odium, gratia, studium vindicandi, et similia, quæ transversos agunt homines, et sincerum corrumpunt judicium: ne timeatis improborum minas, quibus illi animos adolescentium ab officio solent abstertere: quam enim habent in vos potestatem? Potius eum timete, qui vester est Dóminus, qui vitæ ac necis potestatem habet; illius (inquam) tanti principis timor vobis ante oculos semper observetur: incurretis (seio) in aliquot improborum ac dissolutorum odium; sed pluris sit vobis unius Patris vestri cœlestis amor et charitas, quam omnes omnium hominum inimicitia. Estote semper menores verbi illius

quo Servator noster, et summus præceptor suos discipulos ad constantiam hortabatur: *Si vos* (inquit) *odit mundus, scitote quod me prius odio habuerit.* Vos igitur propter ipsum *Christum*, omnes flocci facite nebulonum minas, offensiones, inimicitias; dummodo gloriæ Dei possitis inservire fidelitèr. Hæc sunt, de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendos esse existimavi, præter illa, quæ vos in aula hesterno die audivistis. Primus Ob. Maximas tibi gratias agimus, præceptor humanissime; et *Christum* precamur ut sua dona tibi semper adaugeat. A te verò vehementer petimus, ut (si tibi molestum non est) præscriptam des nobis hortationem tuam, quò illam inter nos quandoque relegentes memoriæ tenaciùs infigamus. P. Id ego faciam primo quoque tempore, quandoquidem rem sanè honestissimam postulatis. Primus Ob. Optamus etiam à te (si placet) commentariolum scriptum habere de præcipuis officii nostri capitibus, ut simus certiores quid potissimum sit nobis hac in re observandum. P. In ipso tempore de hoc admones, et sic ego jampridem in animo habebam; sed me quotidie aliud ex alio impedit: dabo igitur ejusmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit; id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideo servare volo, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium. Ob. Rectâ imus, præceptor.

 COLL. IV.

CLERICUS, MAGISTER.

LICETNE magister, ut ego et patruelis eamus domum? M. Quid eò? C. Ad nuptias consobrinæ. M. Quando

est nuptura? C. Crastino die. M. Cur tam citò vultis ire? C. Ut mutemus vestimenta. M. Per me licet eatis; hac tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. C. Quid si volet patruus, ut expectemus repotia? M. Non detinevit vos, satis scio; dummodo dicatis ei, quâ lege dimiserim. C. Verum fatebimur. M. Abite et ab omni cavete intemperantiâ; faciteque ut *Luceat lux vestra coram hominibus, ut glorificetur vester ille celestis Pater*. C. Ita quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adjuvante.

 COLL. V.

LAURENTIUS, MAGISTER.

LICETNE exire, magister? M. Quæ tibi est exeundi causa? L. Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. M. Quid istud opus est? L. Mandata illi volo ut meos admoneat de panè, mihi aut adferendo aut mittendo. M. *Ubi panis deficit, omnia sunt illic venalia*. L. Istud vulgatum est apud nos proverbium. M. Immo ubique pervulgatum, adeò panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? L. Si tibi placet, magister, ne mei negotii occasionem amittam. M. Abi, et festina ante prandium redire. L. Dabo equidem operam.

 COLL. VI.

VENETUS, LUDIMAGISTER, SPATULA.

PRÆCEPTOR, licetne pauca? L. Loquere. V. Nos duo proponebamus, si tibi ita videtur, ire (dum cæ-

teri ludunt) foras ambulatum. L. Quò vultis ire? V. In proxima suburbana. L. Quid autem agētis ambulantes? S. Tractavimus colloquium aliquod. L. Sed de bonis et honestis rebus. S. Hæc temporis serenitas et tam pulchra terræ facies præbebunt nobis honestum aliquod argumentum. L. Nunquam deest Dei laudendi materia, duntaxat veris ejus cultoribus. V. Nunquam profectò. Sed, ut ad propositum revertamur; permittis nobis, præceptor, extra urbem prodire? L. Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas et verus amor literarum, nunquam permetterem; præsertim, cum pravi adolescentes me sæpè in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite, deinde maturè ad cœnam revertimini.

 COLL. VII.

TORNATOR, LUDIMAGISTER, DISCIPULI.

PRÆCEPTOR, licetne cras ire domum? L. Quid eò. T. Petitum panem. L. Non tibi restat? T. Restat quidem; sed parùm admodum. L. Quid frater? Estne tecum iturus? T. Jussit pater. L. Quando convenisti illum? T. Die *Jovis*, cum venisset in hanc urbem. L. Ubi illum vidisti? T. Apud forum. L. Non mentiris? T. Non mentior. L. Unde probabis? T. Sunt ex condiscipulis, qui aderant. L. Qui tandem? T. Adsunt *Blacius et Audax*. L. Estne verum, pueri? D. Omnino verum. L. Qui scitis? D. Vidimus ejus patrem; audivimus ipsa verba. L. Si ita sit, permitto ut eas domum cum fratre. D. Vale, præceptor. L. Vos servet Dóminus Deus! T. Idem tibi precamur ex animo. L. Sed heus! Quando huc aderitis? T. Crastino die vesperi,

Deo juvante. L. Cura, ut promissi memineris. T. Curabo. L. Scilicet, ut soles. T. Immò melius, spero. Nunquid vis? L. Ut verbis meis salutem dicas parentibus. T. Faciam libentè: iterum vale, preceptor. L. Vos quoque valete, et lento gradu ambulate, propter æstum solis. T. Ita facere solemus.

COLL. VIII.

MAGISTER, VILLARIANUS.

QUID sibi vult, quod abfueris hac tota hebdomada? V. Opportuit me manere domi. M. Quamobrem? V. Ut matri adessem, quæ ægrotabat. M. Quod illi officium præstabas? V. Sæpiùs ei legebam. M. Quid legebas? V. Aliquid ex sacris literis. M. Sanctum istud et laudabile ministerium: utinam sic omnes studerent verbo Dei! Sed quid, nihil agebas præterea? V. Quoties opus erat, illi ministrabam cum ancilla. M. Hæccine vera sunt omnino? V. Habeo testimonium. M. Profer illud. V. Ecce! M. Quis scripsit? V. Famulus noster, matris nomine. M. Agnosco ejus manum, quia sæpè ab illo mihi attulisti. V. Licetne igitur redire in sedem meam? M. Quidni liceat, cum mihi satisfeceris? V. Gratias ago, præceptor.

COLL. IX.

BLASIUS, LUDIMAGISTER.

LICETNE mihi præceptor, adire tutorem? L. Quæ te causa movet? B. Jusserat ille, ut se hodie con-

venirem, si liceret per otium. L. Quando jusserat? B. Nudiustertius. L. Ubi illum vidisti? B. In area, quæ est à regione templi. L. At vide, ne mentiaris. B. A me absit mendacium. Si vis, dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. L. Qui sunt illi? B. *Daniel et Corderius*: visne ut eos accersam? L. Mane ego illos conveniam. Sed dic, quid eget tutor operâ tuâ? B. Ad aliquid scribendum. L. Quâ igitur horâ vis illum adire? B. Nunc, si tibi placet. L. Quando huc redibis? B. Cum primùm me dimiserit. L. Nunc abi, atque illi ex me dic salutem plurimam. B. Faciam libentè.

COLL. X.

GASPER, LUDIMAGISTER.

LICETNE prodire, præceptor? L. Quò? G. Primùm ad sartorem, deinde ad tonsorem. L. Cur ad sartorem? G. Ut curem tibialia reficienda. L. Sunt ne lacerata? G. Adeo lacerata, ut vix induere possim. L. Cur ad tonsorem? G. Ut illi ostendam ulcus, quod mihi his diebus subortum est in fenore. L. Detege, ut videam. G. Vide, quando ita placet. L. Est furunculus. G. Ita conjiciebam. L. Cùm aperueris tonsori, roga illum ut emplastrum ulceri aptum adhibeat. G. Faciam quod suades. L. Sed nunquis est, qui tecum prodire velit? G. Immò, *Johannes Fluvianus*. L. Quod habet negotium? G. Tonsorem quoque vult adire. L. Ite igitur unà, et redite similiter. G. Nunquid vis præterea? L. Ut maturetis redditum, ne merendâ vestrâ mulctemini.

COLL. XI.

MAGISTER, THEOPHILUS.

HODIE igitur *Petrum* convenisti? T. Hodie. M. Ubi? T. In templo. M. Quotâ horâ? T. Octavâ matutinâ. M. Nunquid rogasti, quando sit rediturus in scholam? T. Rogavi. M. Quid ille? T. *Nescio*, inquit. M. Debuisti illum ad reditum exhortari. T. Id ego feci, et multis quidem verbis. M. Benè fecisti: sed quid ille respondit? T. Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. M. Quid si ad ipsum patrem scribas de statu nostro scholastico? Fortassè enim movebitur, ut filium citius remittat. T. Si tibi ita videtur, faciam; idque diligentè. M. Fac igitur primo quoque tempore: sed audi, scribe plenissimè; deinde, literas tuas mihi ostende, priusquam des perferendas. T. Sedulo faciam, præceptor.

COLL. XII.

FERRARIUS, MAGISTER.

PRÆCEPTOR, licetne mihi exire? M. Quò tibi eundum est? F. Ad tonsorem. M. Non est tibi aliud negotium? F. A tonsore ire emptum ligulas; illine me ad sutorem conferre. M. Cur ad sutorem? F. Ut uni ex calceis meis annectat corrigiam. M. Ista omnia quando confeceris? F. Intra horæ spatium, ut spero. M. Erunt multi fortassè in tonstrinâ expectantes. F. Fieri potest: sed si videro diutiùs mihi morandum il-

lic esse, expectabo in diem *Sabbati*. M. Estne alius, qui prodire velit? F. *Pontanus* ait, se velle chartam emere. M. Scisne illi opus esse? F. Scio. M. Ite igitur unà: curate diligentè suum uterque negotium; ne sitis cessatores. F. Deo juvante, cavebimus.

COLL. XIII.

LUTERINUS, PRÆCEPTOR.

PRÆCEPTOR, licetne pauca? P. Loquere quid velis. L. Cùm interdum dicis alicui nostrùm: *Ubi est follis?* vel *Cedo follem*; non aparet utrùm *follis* sit masculini, an fœminini generis. P. Non aparet, fateor: quid tum? L. Unde igitur scire possumus? P. Cur me de hoc nunquam rogasti? L. Tam multa, tam sæpè interrogamus; ut vereamur, ne tibi molesti simus. P. Quasi vero istud unquam præ me feram; contra, eò magis amo vos, quo me rogatis sæpiùs; quid enim magis cupio, quàm ut aliquando vos videam et optimos et doctissimos? L. Habemus gratiam maximam, præceptor humanissime. P. Eam gratiam ego et vos Deo nostro debemus, qui solus suâ bonitate utrisque bonam dedit voluntatem. L. Faxit ille, ut hoc beneficio rectè semper utamur in ipsius gloriam. Sed dic, quæso, cujus generis est *follis*? P. Masculini. L. At ego potius fœminini dixissem. P. Quamobrem? L. Quia tale est *pellis*, quod est in *Rudimentis* pro exemplo positum. P. Non abs re id conjiciebas. Nam *is* finita (quale est *pellis*) magnâ ex parte fœminina sunt. L. Non igitur omnia? L. *Vix ulla est tam generalis regula, quæ exceptione careat. Follis* igitur sub exceptione cadit, quia masculini est: sic aliquot alia; ut *ignis, piscis, avis,*

&c. L. Sed unde illa dignoseam? P. Facile cognosces, cum perveneris ad *Grammaticæ* regulas: sed interrim *Latine* loquentes attente observa, teq; ad eorum imitationem diligenter accommoda. L. At istud longum est, præceptor. P. *Non sunt sine longo tempore præclara edificia.* L. Experientia nos istud docet. At pater meus vellet me annuo spatio doctum videre. P. Ego verò istud unius diei spatio videre vellem. Sed quid agas? Omnibus in rebus expectandum tempus est. Pater tuus, quia non didicit literas, nescit quid doctrina valeat, neque quantis laboribus illa comparetur. L. Verum dicis: sed quid illi respondere possum cum apud me conqueritur de temporis longi spatio in discendis literis? P. Docebo te inter cœnandum: nunc ito lusum cum cæteris, ut me in musæum recipiam. L. Ignoce mihi, quæso, præceptor, quod te interpellaverim. P. Nihil me interpellasti, nom enim occupatus eram: præterea, si te audire mihi molestum fuisset, nonne poteram te in aliud tempus rejicere? L. Tuo jure id poteras. P. Abi igitur.

 COLL. XIV.

CASTRONOVANUS, PRÆCEPTOR.

SALVUS sis præceptor. P. Auspicato advenis: Quid nuncias? C. Orat te pater meus, ut animi causâ eamus una in hortos suos suburbanos. P. Ad eam rem nos invitat serenitas; et nunc sumus feriati. Sed quid illie aspectu jucundum videbimus? C. Varias et pulchras arbores cum suis fructibus, item herbarum et florum miram varietatem. P. Nihil est illis rebus hoc tempore jucundius. C. Ea est Dei erga nos beneficentia. P.

Quam quidem assiduis laudibus prosequi debemus. C. Sed vereor, ne patri in mora simus. P. Tantispèr expecta, dum togam muto, ut sim ad ambulandum expeditior. Jam paratus sum: nunc eamus. Sed estne domi pater? C. Præ foribus nos expectat. P. Bene res habet, vide ut eum decenter salutes. C. De hoc, te docente, sæpè admoniti fuimus.

 COLL. XV.

BACHODUS, LUDIMAGISTER.

PRÆCEPTOR, licetne pauca? L. Dic liberè. B. Cur non dicimus *hic arbor*, sicut *hic labor*? Item cur genitivum *arboris* non proferimus penultimâ longâ, ut ferè in cæteris nominibus terminationis ejusdem? L. Quia loquendi usus alitèr probavit nec enim ubique locum habet analogia: sed ubi ea deficit, sequendus est eorum usus, qui rectè et purè loquuti sunt: nam ipsa *Latinitas* usu et autoritate magis quàm ratione constat. B. Da igitur autoritatem de nomine *arbor*. L. *Arboris excisæ truncus*; apud *Virgilium*. Nonne hîc manifestè vides et genus et accentum? B. Video, præceptor. Sed suntne alio eodem accentu? L. Imprimis, *Græca* omnia, ut *Castor Castoris*; sic *Hector, Nestor*, et similia: item hæc duo neutrius generis: *aquor aquoris, marmor marmoris*. Sunt et adjectiva quædam, ut *memor memoris*, et ex eo compositum *immemor* talia quoque sunt, ex *decus et corpus* composita; ut *indecor indecoris, tricorpor tricorporis*. Sed hæc, apud Grammaticos annotata, facilè per te invenes: nam ista ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc accedit quod hæc ipsa, quæ tuo labore et diligentia invene-

ris, firmiore tenebis memoriâ. B. Ago tibi gratias, humanissime præceptor, quod me tantâ humanitate non solùm doces, sed etiam admones. L. Benè facis; sed interim volo memineris, soli Deo acceptum referre, quicquid boni ex labore meo in te proficiscitur; frustra enim docendo laboramus, nisi laboribus nostris divinus favor accesserit. Nosti istud Apostoli: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui dat incrementum; Deus?* B. Essemus profecto plumbo stupidiores, si ista ignoraremus, que nobis tam sæpè inculcas tamque diligentèr. L. Tanto diligentius vos oportet, tum meminisse, tum recordari. B. Sed jam tempus est, ut ad quotidianum pensum te referas: ego vero interea me abdo in musæum.

 COLL. XVI.

HYPODIDASCALUS, TILIACUS.

HEUS! *Tiliace*, sequere me in cubiculum: est quod ego te seorsim monere velim. T. Adsum præceptor. H. Nunquamne maturè in scholam venies? T. Non possum venire citius. H. Semper istud dieis: quid impedit? T. Nemo est domi nostri, qui me expergeficiat. H. Nemo? T. Prorsus nemo. H. Non habetis ancillam? T. habemus quidem, sed non curat me exitare. H. Immo; tu, ut opinor, non curas surgere: nonne verum dico? Quid taces? Responde nunc tandem aliquid. T. Me misserum! quid agam? H. Nihil est, quod vereare, fateri verum. T. Quid si confessus ero? H. Ego tibi ignoscam; crede mihi. T. Ah, pudet. H. Ne pudeat verum fateri, quæso; alioqui vapulabis. Pergin' tacere? Heus observator, vise ad matrem ejus et roga. T. Ne

mittas, oro, præceptor: dicam tibi rem omnem; nihil reticebo. H. Age, esto animo bono. T. Sic est profecto, ut dixisti. H. Non satis istud est; volo audire sigillatim omnia. Narra mihi planè quemadmodum sese res habet. T. cum venit ancilla me exitatum, primum nihil respondeo, quasi serio dormiam; deinde, si magis urgeat, attollo ægre caput; sedeo in lecto: thoracem injicio humeris, quasi statim surrecturus. H. Quàm plehrè narras! Ita me Deus amet, nunc te magis amo quàm nunquam. Perge. T. Quum primum egressa est ancilla cubiculo, tum ego reelino caput in pulvinum, ac demitto pedes. H. Etiamne redormis? T. Ego vero redormio benè placideque. H. Quamdiu? T. donec ancilla secundo veniat. H. Cum redit, quid tibi dicit? T. Exelama, vociferatur, insanit. H. Quibus utitur verbis? T. *Hem! nebulo!* (inquit) *Quando eris in schola? Ego dicam præceptorì tuo, ut te bene verberet: tu nunquam vis surgere, nisi bis aut ter exitatus fueris.* H. Bona fide promittis, facturum, te posthac officium? T. Si unquam recidero, causam non dico quin palam cædar virgis, idque acerbissimè. H. Belle quidem promittis: sed quomodo præstabis promissa? T. Adjuvante Dómino Deo. H. Qua ratione flectes illum? T. Fide et assiduis precibus. H. Alioqui nihil possis obtinere. T. Credo equidem. H. Non satis est credere, nisi cures efficere diligentèr. T. Curabo pro viribus ac dies noctesque id unum meditabor. H. Optimè loqueris, dum tamen memor esse pergas. T. Quomodo possem oblivisci? Nunquam desinunt istud monere concionatores: tu vero fere quotidie ad id nos hortaris; et benè facis, præceptor, quia omnes sumus valdè negligentes, sed ego primus omnium. H. Da igitur operam, ut tu omnium primus mores istos mates; ac memento præcipue, semper verax esse! T. Faxit Deus ut nunquam mentiar! H. Oh quàm felix esses. T. Satis in præsentia felix ero, si tantum me absolveris.

H. Faciam, quod tibi sum pollicitus: sed ea lege, ut promissi tui memineris; et re ipsa præstes, quemadmodum nunc mihi recitasti. T. Quid igitur restat, quo minus abeam liber? H. Immo aliquid restat, mane et audi etiam nunc. T. Quamdiu voles, præceptor. H. Inter cætera, exentias oportet istam pigritiam, quæ te in lecto detinere solet: *Non enim decet studiosum adolescentem, somniculosum et inertem esse, sed alacrem experrectum, cujusmodi vides aliquos ex condiscipulis. Non tenes memoriâ divinum Pelri Apostoli præceptum?* T. Quid illud est? H. *Sobrii, inquit, estote et vigilate.* T. Oh quoties audieram! sed (proh dolor!) nunquam usurpavi. H. Fac, ut studiose usurpes in posterum; neque illud solum, sed etiam cætera benè vivendi præcepta, quæ toties audivisti: quod quidem si diligentè feceris, tibi imprimis benè consules; jucundus eris parentibus, et mihi et condiscipulis tuis: dènique (id quod est præcipuum) charus eris Deo, quia studia in gloriam sui nominis magis indies promovebit. T. Oh quantum fructum sentio ex ista admonitione tua! H. Vehementè sanè gaudeo, et tuâ et condiscipulorum causâ. T. Quid si narras illis meam pœnitentiam? H. Ego vero narrabo primo quoque tempore; ut exemplo tuo discant nihil esse acceptius Deo, quàm culpam agnoscere et ad frugem bonam redire. Vale, fili, et adesto horâ tertiâ in auditorio. T. Ago tibi gratias ingentes, amantissime præceptor.

COLL. XVII. (*)

ITER, ET EQUUS.

MISIPPUS, PHILIPPUS, MISOSPODUS, PLANETES.

- Ph. **V**ULTISNE proficiscatur animi gratia Boloniam, quæ est ad Sequanam?
- Misi et Misos. Nihil malumus, die præsertim sereno, et à ventis silenti, tum etiam in nostro pædagogio feriato.
- Ph. Cur non est vobis operarius?
- Misos. Quia Pandulfus mædefactorus est hodie ingenti prandio Magistros omnes, in honorem lauræ suæ magistralis.
- Pla. Vah, quantum potabitur.
- Misos. Multo plus sitiatur.
- Misi. Ego habeo asturconem.
- Ph. Et ego equum meritorium, conductum de lusco impostore.
- Misos. Ego, et Planetes vehemur rheda: reliqui, si videtur, vel pedestres sequuntur nos, vel vi brachiorum agent cymbam contra cursum amnis.
- Pla. Immo equis trahetur.
- Misos. Ut erit cordi: nam nobis pedestre iter magis placet.
- Ph. Eja puer, fræna equum meum, et insterne. Quid malum, manno indis lupatum? Orna potius frænulo illo levi cum bullis.
- Pu. Hui, nec oream habet, nec aureas.
- Ph. Si scirem quis fregisset, ego illi frangerem.
- Misi. Quid tu nunc dicis concitatus?

(*) Hoc et sequens coll. sunt deprompta ex opere supra laudato.

- Ph. Panem in cœna. Accipe, unde poteris, accommodato.
- Pu. Scilicet in medis pædagogis quæris tu vel equos, vel equorum ornamenta?
- Ph. Supple igitur quæ desunt, ex hoc fune.
- Pu. Erit deforme.
- Ph. Abi insane, quis videbit extra Urbem?
- Pu. Antilena est dissuta.
- Ph. Sarcias ligula astrictoria aliqua.
- Pu. Non habet postilenam.
- Ph. Nec est opus.
- Pla. Magnum equitem, et exercitatum: delabetur ephippium ad collum, et effundet te equus supra caput.
- Ph. Quid ad me? Lutosa est magis via, quàm lapidosa: inficiar cœno, non cruentabor. Sed si hæc omnia apparanda, non hinc discedemus ante vesperum. Adduc equum qualicumque ornatu.
- Pu. Paratus est, conscende: ah quid agis, pedem dextrum ponis priorem in stapeda?
- Ph. Utrum ergo?
- Pu. Sinistrum, et habenas sinistra manu rege: dextra cape hanc virgulam, quæ erit pro calcaribus.
- Ph. Non indigeo, calcanei erunt mihi vice calcarium.
- Pu. Jubellium Tauream videtis, aut qui cum hoc est congressus, Asellum.
- Ph. Apage historias in procinctu. Ubi reliqui?
- Pu. Ite, ego comitabor vos pedester.
- Misi. Oh equum molestissimum succusatorem: ossa mihi omnia contuderit, priusquam perveniamus in oppidum.
- Ph. Quid malum est stratum istud tuum? Clitella est ut puto.
- Misi. Paulo minus.
- Ph. Quanti, quanti?
- Misi. Numis Turonensibus quatuordecim.

- Ph. Equum ipsum cum suo victu, et vestitu tanti non emerim: nec videtur mihi equus vector, nec ephippiarius, sed jumentum clitellarium, et jugale, aut dossuale: a dnmadvertente quæso, passim cespitat: vel in chartam, aut latum culmum impingeret.
- Misi. Quid tu de eo dicis? Pullus est adhuc. Sed garrias, quæ volēs: vides tu hunc equum? Is qualis est, me vehet, aut ego illum.
- Pu. Ungulam habet tenerrimam miser.
- Ph. Quid admonuit te tam accuratè unoculus, quum tibi eum insterneret?
- Misi. Rogavit verbis amantissimis, ne duo insideremus equo, alter in stracto, alter super clunes, et ut in equili diligenter ei substernerem.
- Pu. Nimirum eget misellus, qui latera habet nudata carne.
- Ph. Quid agitis vos? Non ascenditis in rhedam?
- Pla. Probè mones: rhedarius petit nunc altero tanta plus, quàm quanti eramus pacti.
- Ph. Cum rhedariis est vobis res, et cum navicularibus: facillè conficietis omnia, et ex animi sententia: genus hominum est mite, mansuetum, come, urbanum, pium: rhedarii sunt fæx terræ, naviculariores fæx maris: date illi dimidium ejus, quod plus poseit.
- Pu. Quotam esse jam horam censetis?
- Ph. Ex Sole conjicio esse ultra decimam.
- Pu. Appetit jam meridies.
- Ph. Itane? Heus Misippe, eamus, secuatur qui poterit: invenient nos ad galerum purpureum: ea est taberna diversoria, sita contra regiam pyramidem, non procul à domo Curionis.
- Misi. Quà egrediemur?
- Ph. Per portam Marcellinam, ad dextram, simplici via, et directa.

- Misi. Immò teneamus hanc semitam, via jucunda et placida.
- Ph. Minimè verò: nihil commodius, ac tutius, quin via regia: nam transversis itineribus amittimus comites: præsertim quod trames ille, (nisi me fallit memoria) est valdè sinuosus, et ambagiosus.
- Misi. Qui sunt isti hastati? Videntur milites ex istis mercenariis.
- Ph. Quid agendum?
- Misi. Revertamur, ne nos spolient.
- Ph. Progrediamur: nam facilè evademus eos, cursu equorum per campos.
- Misi. Quid si gestent tormenta manuarum?
- Ph. Nihil tale cerno, sed solas sarissas.
- Misi. Accede propius puer.
- Pu. Quid rei est?
- Misi. Non tu vides illos Germanos?
- Pu. Quos?
- Misi. Illos huc venientes adversum nos.
- Pu. Planè non sunt Germani, sed Parisienses, rustici duo cum suis baculis.
- Misi. Profectò ita est: benè sit tibi, animam mihi, et vitam reddidisti. Sed ubi Misospodus, et Planetes?
- Pu. Rhedarius iratus, quòd non quantum postulaverit accipiat, duxit eos vià salebrosa: equi dum magna enituntur vi, rotas in alto cœno hærentes extrahere, temonem, et beleia confregerunt: tum canthi revulsi sunt cum clavis, et ipse rotam sufflaminaverat imprudens, bili excæcatus: nunc ea reficit stomachabundus, et convicians divis omnibus, vectores quoque diris devovens atrocissimis.
- Ph. Quæ capitis illius sint.
- Pu. Puto eos rhedà relicta trãnsituros in sarracum,

- quod sine onere habet iter Boloniam. Glaucus, et Diomedes ingressi erant in scapham quandam: sed nautæ negant se hoc vento posse remis, aut contis agere navigium: equos helciarios narrant omnes esse occupatos nescio qua materia vehenda: ita nondum religarant prymnesium.
- Ph. De naulo nihil novi?
- Pla. Nihil prorsum.
- Ph. Mirum est: sed conjicio quid futurum: non pervenient illi Boloniam ante serum diei.
- Misi. Quid tum? Sumemus diem crastinum totum, ad reficiendum animum. Aspice ut fluvius ille leniter labitur, aquæ planè crystalinæ inter scrupos aureos: quàm jucundum murmur? Audis lusciniolam, et carduelem? Profectò territorium hoc Parisiense amœnissimum est.
- Ph. Quod spectaculum potest esse huic par? Quàm placido agmine fluit Sequana! Ut fertur navicula illa plenis sinibus, et secundo vento! Mirificè his omnibus redintegrantur animi. Oh pratum miro artificio vestitum!
- Misi. Nempe ab admirabili artifice.
- Ph. Quàm suavem odorem eructat!
- Misi. Hac, hac ad sinistram flectito, ut vites cœnum tenacissimum, in quo gradarius tuus statim unguem amitteret. Quàm contrarius hic campus suo vicino? Obsitus situ, squallidus, curiosus, horrens petris, et spinis armatus.
- Pu. Non vides esse agrum ruderatum ex villæ ruinis? Et alioqui frumentarius est? *Hyberno pulvere, verno luto, magna farra Camille metes.*
- Ph. Quæso cantilla versus aliquot, ut soles.
- Misi. Placet.
- Felix ille animi, divisque simillimus ipsis,
Quem non mendaci resplendens gloria fuco*

*Solicitat, non fastosi mala gaudia luxus:
Sed tacitos sinit ire dies, et paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla silentia vita.*

- Ph. Versus facetissimos, et gravissimos: cujus quæso sunt?
- Misi. Non agnosti?
- Ph. Non.
- Misi. Angeli Politiani.
- Ph. Vetustiores putavi, et habent gratiam antiquitatis. Suspicio nos deerrasse.
- Misi. Heus bone vir, qua itur Boloniam?
- Rusti. Aberratis: obvortite cantheria vestra ad bivium illud, et tenete viam quam rodit flumen, ea vos non sinet falli, recta est, et simplex usque ad vetustam quercum, inde ad manum hanc vos præcipitatote.
- Misi. Habemus gratiam.
- Rusti. Ducat vos Deus.
- Misi. Mallem currere, quàm sic ab equo isto conceuti.
- Ph. Tantò cœnabis avidius.
- Misi. Immò non potero cœnare delassatus, et contractus toto corpore: citius quæram de lecto, quàm de mensa.
- Ph. Sede conjunctis cruribus, non divaricatis: minus senties laborem.
- Misi. Hoc est fœminarum, et facerem, nisi metuerem derisus, et sannas prætereuntium.
- Pu. Siste parumper Philippe, dum hic faberferrarius calciarit asturconem tuum, cui excussa est solea dextri pedis.
- Misi. Quin potius moremur hîc, ut clauso diversorio sub dio dormiamus.
- Pu. Quid tum? In aperto mundo: an non id præstabilis quàm in clauso? Gravius esset, quod in cœnes.

COLL. XVIII.

SCRIPTIO.

MANRICUS, ET MENDOZA.

- Man. **A**DFUISTIN' hodie, quum ille haberet orationem de utilitatibus scribendi?
- Men. Ubinam?
- Man. In auditorio Antonii Nebrissensis.
- Men. Minimè verò: sed tu recense, si qua hæserunt memoriæ.
- Man. Quid ego recenseam? Dixi tam multa, ut omnia prope exciderint.
- Men. Ergo contigit tibi, quod de vasis angusti orificii Quintilianus dicit, quod superfusam humoris copiam respuunt: sensim si instilles, recipiunt. Sed nihil retinuisti penitus?
- Man. Propemodum nihil.
- Men. Aliquid igitur.
- Man. Perpusillum.
- Men. Isthuc ipsum perpusillum fac mihi etiam commune.
- Man. Primum omnium ajebat esse perquam admirabile, tantam varietatem humanarum vocum paucis potuisse literis comprehendere: deinde amicos absentes posse inter se beneficio literarum colloqui. Addebat, nihil esse visum mirabilius apud Insulas istas à Regibus nostris recens inventas, unde aurum adfertur, quàm posse inter se homines aperire quæ sentiant, tanto intervallo regionum missa chartula aliqua maculis nigris distincta.